

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

63. An servi possint testamentum facere? Et an mancipia, & Christiani captivi à Turcis, possint etiam in statu, & loco captivatis, testamentum facere? Ex p. 7. tr. 7. r. 51. aliàs 50.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76429](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76429)

RESOL. LXI.

*An serui validè contrahant, & obligentur?
Et quid si seruus promisit pecuniam pro libertate Domini, an tunc concedatur actio aduersus illum?*

Eodem modo, si pactum fuit inter seruum & Dominum, ut propter pecuniam illum manumitteret, & seruus soluit pecuniam, habet seruus actionem contra Dominum, ut se manumittat, & alij diuersi casus adducuntur, & explanantur pro praxi supra dictarum questionum. Ex p. 7. tr. 7. Rel. 24.

§. 1. **R**espondeo quod ex contractibus seruorum siue cum dominis, siue cum aliis, non oritur civilis obligatio, unde neque illis neque aduersus illos datur actio in foro seculari, etiam postquam peruenerint ad libertatem, *l. in personam, l. quod attinet, ff. de reg. iur.* in quarum vltima dicitur, Quod attinet ad ius civile, serui pro nullis habentur, non tamen ex iure naturali, quia quod ad ius naturale attinet, omnes homines aequales sunt, Excipe, nisi seruus promisit pecuniam pro libertate domino, tunc enim conceditur actio aduersus illum *l. promisse C. an seruus pro suo proprio, &c.* Promissæ, inquit, tibi pecuniam à seruo tuo, ut eum manumiseris: si posteaquam manumissisti, stipulatus ab eo non es, aduersus eum petitionem per in factum actionem habes. Eodemque modo si pactum fuit inter seruum, & dominum, ut pro certa pecunia illum manumitteret, & seruus soluit pecuniam, habet seruus actionem contra dominum, ut se manumittat, *l. 1. §. seruos ff. de offic. pref. verb. leg. vix ff. de iudic.*

2. Sed ex contractu seruorum, quamuis non oriatur obligatio civilis, oritur tamen naturalis, unde in foro conscientie ipse tenetur stare contractui, & vicissim qui cum eo contraxit, *l. quod attinet, cui ff. de regul. iur. leg. serui ff. de actio & oblig. Ex contractibus inquit civiliter quidem non obligantur, sed naturaliter quidem obligantur, & obligant. Hinc est, ut si seruo dominus aliquid debebat, idque soluit postquam fuit manumissus non concedatur domino repetitio; quia soluit id ad quod naturaliter obligatus erat. Eodemque modo si quis nomine serui, vel ipse post manumissionem soluat non conceditur repetitio, nec tenetur fideiussor pro seruo soluere, *l. naturaliter, ff. de condic. indeb.* Et ita etiam docet Fillucius tom. 2. tract. 5. cap. 3. num. 50. & 51. Sanchez in opus. tom. 1. lib. 1. cap. 1. dub. 2. vbi sumat, quod seruus sine licentia domini promittens aliquid vel aliter contrahens obligatur naturaliter, & in foro conscientie. Hinc fit, quod in omnibus casibus in quibus liber homo teneretur naturaliter, & civiliter, teneretur seruus naturaliter. Et si seruus se obliget dando fideiussorem, tenetur fideiussor naturaliter & civiliter: quia fideiussio potest accedere naturali obligationi. Sed circa præsentem questionem ne deseras etiam videre nostrum Megalam in 2. 2. lib. 2. c. 5. q. 4. n. 86. & seq.*

3. Dicendum est igitur quod de iure naturali actiuam & passiuam obligationem seruus habet; nam etsi seruitus ea, quæ sunt iuris civilis, tollat, tamen ea, quæ sunt iuris naturalis, inuolata relinquit, ut in *l. quod attinet, ff. de reg. iur. & iuxta §. Sed naturalia institut. de iur. nat. gent. & civ.* Inde fit, ut in conscientie foro tam ipsi serui, quam illi, qui cum illis contrahunt, si tunc sint domini, siue extranei ad obseruationem contractus teneantur.

RESOL. LXII.

An serui possint esse testes? Ex parte 7. tract. 7. Rel. 7. alias 71.

§. 1. **D**E hac questione vide Farinacium de Testibus q. 55. in spec. 2. n. 165. cui adde Drenellam lib. 25. c. 9. Rithersufium in Nouellis Injunct. n. par. 9. cap. 22. n. 22. Dicastrum de Inst. lib. 2. tit. 2. disp. 8. dub. 3. num. 25. qui omnes negativè respondent ex leg. quoniam liberi, C. de Testament. & in leg. proder. C. de questio. quod tamen limitatur in aliquibus casibus, quos ponit Farinacius vbi supra, & præsertim quando veritas aliter haberi non potest, ut asserti iur. consultus in *l. serui, ff. de Testibus, & probat. Mafcardus de probat. concl. 1358. n. 18.* Idem dicendum est in criminibus exceptis, ut notat idem Mafcardus vbi supra, n. 19. Unde in nostro sacro Tribunali sanctæ Inquisitionis, serui recipiuntur ad ferendum Testimonium etiam absque tortura.

RESOL. LXIII.

*An serui possint testamentum facere?
Et an mancipia, & Christiani capti à Turcis, possint etiam in statu, & loco captiuitatis testamentum facere? Ex parte 7. tract. 7. Rel. 7. alias 50.*

§. 1. **R**espondeo cum Eminentissimo Cardinali de Lugo de Inst. tom. 2. disp. 24. scilicet 4. de 4. seruum testari non posse, nec si testetur valere illud testamentum, etiam si postea liber fiat, quia factum est non habente legitimam voluntatem, imò licet iam ipso ignorante, vel dubitante, liber factus et deo testamentum non valet, *l. qui testamento domini, & l. ff. & l. filius familias, 2. ff. de testam.* valeret tamen illud testamentum ad causas pias, si verè liber iam erat, quando illud fecit, ut probat Molina disp. 137. Captiuus enim bello iusto apud hostes, vel obles, qui est in loco captiui in eo statu non potest testari: si tamen antea testamentum fecisset, siue mortuo testatore possit libertatem iure postliminij, siue etiam in eo statu, *l. vbi in st. quibus non est permittum facere testamentum, leg. eius, leg. ob fides, & alius ff. de testam.*

2. Sed Thomas Mauilius tract. de testam. tit. 2. num. 44. ponit aliquas exceptiones, & asserit seruum condere posse testamentum. Primum, si hoc ei per aliquod statutum permittatur. Secundò si dominus seruo id permittat. Tertio, si ad pias causas testatur. Quarto si liber debeat.

3. Obserua tamen quòd licet non valeat testamentum factum à captiuis, in loco captiuitatis, etiam si postea redierint. Sed hoc non intelligitur, ut bene aduertit Amicus de inst. & iure disp. 19. scilicet 3. n. 56. & Molina disp. 37. de mancipiis Christianis captiuis à Turcis, etiam hi testari possunt etiam in statu & loco captiuitatis.

RESOL. LXIV.

*An serui inuitis Dominis, possint eligere sepulturam?
Et an Dominus teneatur facere expensas circa funus serui?*

*Et an pro seruo tamen impubere Dominus possit eligere sepulturam?
Quod idem dicendum est de seruo pubere, si puber. seruus illum non elegit. Ex p. 7. tr. 7. Rel. 7. alias 74. §. 1. Affr.*